

LİTOLOJİK VE MORFOLOJİK UNSURLARIN AD VERMEDE ESİN KAYNAĞI OLMA DURUMU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: ÇANAKKALE İLİ ÖRNEĞİ*

Funda ÖRGE YAŞAR¹

Okan YAŞAR²

Öz

Türklerde çocuklara ad vermeye kaynaklık eden unsurlar arasında litolojik ve morfolojik unsurlar önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle çocuklara ad vermede litolojik ve morfolojik unsurlardan sıkça yararlanıldığı görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, Türk ad verme geleneğinde litolojik ve morfolojik unsurların yerini ortaya koymak, bunlardan hangilerinin ad vermede esin kaynağı olduğunu sıralamaktır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Bu çerçevede Türk Dil Kurumu'na ait "Kişi Adları Sözlüğü"nde yer alan 10.842 ad genel tarama yöntemi ile okunmuş, araştırma konusuyla ilgili olan adlar içerik çözümlenmesine tabi tutularak sınıflandırılmıştır. Bununla birlikte İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nden elde edilen verilerden hareketle, Çanakkale İli'nde 01.01.2005-31.12.2014 tarihleri arasında doğan çocuklara litolojik ve morfolojik unsurlardan esinlenerek verilen kişi adları tespit edilerek bunların kullanım sıklığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Kişi Adları Sözlüğü ve Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nden elde edilen verilerin incelenmesi sonucunda; litolojik ve morfolojik unsurların Türk ad verme geleneğinde ve Çanakkale İli özelinde önde gelen esin kaynaklarından biri olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Litoloji, Morfoloji, Kişi Adları Sözlüğü, Ad Verme Geleneği, Çanakkale İli.

AN EVALUATION RELATED WITH THE FACT THAT LITHOLOGICAL AND MORPHOLOGICAL FACTORS ARE SOURCE OF INFLUENCE FOR NAMING: CANAKKALE PROVINCE EXAMPLE

Abstract

Lithological and morphological factors which are source for naming children in Turks have an important place. In this context it is observed that lithological and morphological factors are frequently used in naming children. The aim of this study is to present the place of lithological and morphological elements in Turkish naming tradition and to list which of these are source of influence in naming. In this study document examination among qualitative research methods was used. In this frame 10.842 names in people names dictionary belonging to Turkish Linguistic Institution were read by general scanning method and the names related with research subject were classified by being exposed to content resolution. Moreover based on the data obtained from Ministry of Internal Affairs Population and Citizenship Division General Directorate, determination of the names given to newborn children in Canakkale Province between 01.01.2005 and 31.12.2014 by being influenced from lithological and morphological factors and their usage frequency were aimed. As a result of examination obtained from Population and Citizenship Division General Directorate it was determined that lithological and morphological factors are leading sources of influence in Turkish naming tradition, particularly for Canakkale Province.

Key words: Lithology, morphology, people names dictionary, naming tradition, Canakkale Province.

* Bu çalışma, VIII. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu'nda (15-17 Ekim 2015) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörlük Türk Dili Bölümü, E-mail: fundageorge@comu.edu.tr

² Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, E-mail: okany@comu.edu.tr

Giriş

Ad bilimi; canlıların, nesnelere ve varlıkların adlarını inceleyen bir dilbilim dalıdır. Dilbilimin özel adları inceleyen bir dalı olarak "özel alanlarla ilgili sözcüklerin kaynaklarını ve biçim özelliklerini, kişi ve yer adlarının kökenlerini, yayılımlarını, anlamlarını, kavram ilişkilerini, biçim ve anlatım özelliklerini" (Calp, 2014: 28) inceleyen ad bilimi; yer adları bilimi (Toponymie), su adları bilimi (Hydronymie), dağ adları bilimi (Oronymie) ve kişi adları bilimi (Anthroponymie) olmak üzere farklı alanlardan oluşur (Aksan, 2000: 100; Bayraktar, 2004: 69).

"Kişi adları, ad vericinin karakteri, zevkleri, eğilimleri, dünya görüşü; içinde bulunduğu toplumun yapısı, kültürü, dili, gelenek ve görenekleri hakkında ipuçları verebilen önemli dil malzemeleridir" (Karahan, 2009: 17). Bu nedenle kişi adları sadece dil biliminin değil, aynı zamanda sosyoloji, kültürel antropoloji, halk bilimi, tarih ve coğrafya gibi sosyal bilimlerin de araştırma konularından biri hâline gelmiştir. "Ad verme, doğumdan sonra çocuğun gelişimini izleyen, onun annesi, babası, dedesi, ninesi, ailenin diğer üyeleriyle ve toplumsal çevresiyle ilişkilerini düzenleyen kural, adet, tören ve işlemden ilki ve en önemlisidir" (Kalkandelen, 2008: 60). "Ad kullanımı her toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da sosyal, kültürel ve hukuki bir işleve sahiptir. Kişilere bir taraftan bir kimlik kazandıran öte yandan toplumun diğer üyeleriyle çeşitli sosyal ve kültürel ilişkileri sürdürme imkânı sağlayan ad kullanımı, bireylere hukuki ve sosyal bir statü de kazandırmaktadır. Bu durum, gerek kişiler arası ilişkilerde gerekse kişiler ile kamu arasındaki ilişkilerde teşhis ve tanımlamayı sağlamakta; toplum hayatında doğabilecek anlaşmazlık ve karışıklıkları önlemektedir" (Calp, 2014: 28).

"Her toplumda yer alan küçük gruplarda kişi adlarının verilmiş şeklinin belirli değişkenleri bulunmaktadır. Bu değişkenlerin başlıcaları; sosyal statü, ailenin yakın dönemde karşılaştığı travmalar (aileden bir kişinin ölümü, ailenin mevcut durumunu etkileyen kişiler vb.), yaşanan döneme etki eden toplumsal olaylar, geleceğe yönelik beklentiler, ad veren kişinin sahip olduğu mental miras, aile büyüklerine verilen sözler, dinî kimliğe sahip kişilere adanan adaklardır" (Uysal, 2012: 238). Bu bağlamda Türklerde çocuklara ad vermede 1. Allah'ın sıfatları, 2. Peygamberlerin ve peygamber yakınlarının adları, 3. Din büyüklerinin adları, 4. Sure adları, 5. Dinî adlar ve terimler, 6. Tarih, siyaset, edebiyat ve sanat gibi alanlarda ünlü, saygı ve minnet duyulan kişilerin adları, 7. Tarihî olay, kavim ve boy adları, 8. Masal, efsane, halk hikâyeleri ve destanlarda geçen adlar, 9. Aile büyüklerinin adları, 10. Komutan ve asker arkadaşlarının adları, 11. Doktor, hemşire ve ebe adları, 12. Güçlü ve güzel görünlü, uysal hayvanların adları, 13. Renklerin adları, 14. Meyve adları (Aydın, 2009; Bayraktar, 2014; Boz, 2004; Gülensoy, 1991; Kalkandelen, 2008; Sakaoglu, 2001; Uca, 2004; Yılmaz ve Konyar, 2014; Zengin, 2014) kaynaklık etmektedir.

Kişi adları coğrafi yeryüzü unsurlarından da izler taşır. Kişi adlarına esin kaynağı olan coğrafi yeryüzü unsurları arasında; 1. Doğum zamanının rastladığı mevsim, ay ve gün ile ilgili özelliklere bağlı adlar, 2. Kıta, ülke ve şehir adları, 3. Litolojik unsurların adları, 4. Morfolojik unsurların adları, 5. Okyanus, deniz, göl ve ırmak adları, 6. Yağış şekillerinin esin kaynağı olduğu adlar, 7. Doğal bitki örtüsü çeşitlerinin esin kaynağı olduğu adlar, 8. Değerli minerallerin adları yer alır.

Yeryüvarı veya yeryüzü yüzeyindeki bütün alçak ve yüksek şekillere yeryüzü şekilleri denir. Kelime anlamı yer şekilleri bilimi olan jeomorfoloji, yer kabuğu üzerinde iç ve dış etmen ve süreçler tarafından meydana getirilen yer şekillerini inceleyen bir bilim dalıdır. Bu bilim dalını ifade etmek için kullanılan terimlerden biri de morfolojidir. "Yer şekli" terimi yerine "röliyef şekli", "yüzey şekli" ve "topografya şekli" gibi terimler de kullanılmaktadır (Hoşgören, 1987: 1-2).

Jeomorfolojinin esas konularından biri de alçak (yarıntılar, vadiler, oyuklar, depresyonlar, krater ve maarlar, karstik topografya şekilleri, havzalar ve ova) ve yüksek şekilleri (basamaklar, tepeler, platolar, dağlar, kıyıları ve kıyı tipleri) oluşturan güç ve süreçler açısından yeryüzü

şekillerini incelemektir. Yeryüzü kavramı, taşkürenin yüzeyi demektir. Yeryuvarı yüzeyi de denilen bu alana göller, denizler ve okyanusların çanakları da dahildir. Başka bir ifadeyle, suküre çanaklarının bütünü ve bunların tabanı, taşkürenin yüzeyinden sayılır. Bütün yeryüzü şekil gruplarına topografik şekiller de denir. Örneğin akarsu topografyası, buzul topografyası, kurak bölgeler topografyası, karstik topografya ve kıyı topografyası gibi (Doğanay, 2002: 211-213).

Yer şekillerinin oluşumunda yapı, süreç ve zaman faktörleri etkilidir. Yapıdan kastedilen, yer şeklinin meydana geldiği sahanın tektonik (her türlü yer hareketi) ve litolojik (kayaç ilmi) özelliğidir. Yapı denilince hem araziye meydana getiren kayaçların cinsi, onların fiziksel ve kimyasal özellikleri hem de bu kayaçların meydana getirdiği tabakaların birbirlerine göre durumları anlaşılır. Kayaçların; magmatik (katılma), metamorfik (başkalaşım) veya tortul olması farklı yapı şekillerini oluşturmada etkilidir. Tektonik veya litolojik yapılar, iç ve dış etken ve süreçlerin etkisi ile farklı yer şekillerinin oluşmasını sağlar. Kayaçların fiziksel ve kimyasal özelliklerindeki farklılıklar, yer şekillerinde farklılıklar yaratır. Kayaçlar, genellikle, bir veya birkaç mineralin bir araya gelmesi sonucu oluşmuşlardır (Hoşgören, 1987: 35). Bu çalışmada; alçak ve yüksek topografya şekilleri ve onların yapısını oluşturan litolojik unsurların Türk ad verme geleneğinde etkisi ele alınacaktır.

1. Çalışmanın Amacı ve Yöntem

Bu çalışmanın amacı, Türk ad verme geleneğinde litolojik ve morfolojik unsurların yerini belirlemek, litolojik ve morfolojik unsurlardan hangilerinin ad vermede esin kaynağı olduğunu sıralamak, Çanakkale İli'nde 01.01.2005-31.12.2014 yılları arasında doğan çocuklara verilen adlardan hangilerinin litolojik ve morfolojik unsurlardan esinlenerek verildiğini tespit etmektir.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Bu bağlamda Türk Dil Kurumu'na ait *Kişi Adları Sözlüğü*'nde yer alan 10.842 kişi adı genel tarama yöntemi ile okunmuş, litolojik ve morfolojik unsurlarla ilgili olan adlar içerik çözümlenmesine tabi tutularak sınıflandırılmıştır. Değerlendirme sırasında litolojik ve morfolojik unsurlarla ilgili olan sözcüklerin kişi adlarında birinci ya da ikinci sözcük olarak yer almasına ya da kişi adlarının anlamında yer almasına dikkat edilmiştir. Litolojik ve morfolojik unsurlardan esinlenerek verilen adlar sınıflandırılarak tablolar halinde gösterilmiştir. Tablolarda yer alan kişi adlarından sonra parantez içerisinde yer alan (E) erkek adını, (K) kız adını belirtmek için; (E/K) ise o adın hem erkek hem de kız için kullanıldığını göstermek amacıyla kullanılmıştır.

Çalışmada ele alınan dönemde Çanakkale İli'nde doğan çocuklara litolojik ve morfolojik unsurlardan esinlenerek verilen erkek ve kız adlarını belirlemek amacıyla Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nden temin edilen verilerden yararlanılmıştır. Verilerden hareketle litolojik ve morfolojik unsurlarla ilgili olan kişi adları erkek ve kızlar için ayrı tablolar halinde gösterilerek yıllara göre dağılımları ve kullanım sıklıkları belirlenmiştir.

2. Bulgular ve Yorum

2.1. Litolojik Unsurlar ile İlgili Kişi Adları

2.1.1. Kaya Sözcüğünü İçeren ve Kaya Anlamına Gelen Kişi Adları

Kaya sözcüğünü birinci ya da ikinci sözcük olarak içeren 33 kişi adı tespit edilmiştir. Bu adlardan hepsinin erkek adı olarak kullanılması ilgi çekicidir. Bununla birlikte kaya sözcüğünü içermediği halde kaya anlamına gelen *beş* kişi adı tespit edilmiştir. Bunlardan dördü erkek, biri kız adı olarak kullanılmaktadır.

Kaya sözcüğünü içeren ya da kaya anlamına gelen toplam 38 kişi adı tespit edilmiştir. Bunlardan 37'si erkek, biri kız adı olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda kaya sözcüğünü içeren ya da kaya anlamına gelen sözcüklerin kişi adı olarak genellikle erkeklere verildiği görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1: Kaya Sözcüğünü İçeren ve Kaya Anlamına Gelen Kişi Adları

Kaya Sözcüğünü İçeren Kişi Adları		Kaya Anlamına Gelen Kişi Adları	
Akçakaya (E)	Kayacan (E)	Dağ (E)	Sal (E)
Akkaya (E)	Kayaer (E)	Dalyan (E)	Say (E)
Altinkaya (E)	Kayagün (E)	Hacer (K)	
Başkaya (E)	Kayagündüz (E)		
Bozkaya (E)	Kayahan (E)		
Cankaya (E)	Kayatekin (E)		
Çankaya (E)	Kayatimur (E)		
Çelikkaya (E)	Kayatürk (E)		
Çetinkaya (E)	Metinkaya (E)		
Demirkaya (E)	Özkaya (E)		
Dinçkaya (E)	Sarıkaya (E)		
Durkaya (E)	Tunçkaya (E)		
Erkaya (E)	Ulukaya (E)		
Günkaya (E)	Ünkaya (E)		
Karakaya (E)	Yalçinkaya (E)		
Kaya (E)	Yarkaya (E)		
Kayaalp (E)			

Kaynak: Türk Dil Kurumu, Kişi Adları Sözlüğü, 2015; www.tdk.gov.tr

2.1.2. Taş Sözcüğünü İçeren ve Taş Anlamına Gelen Kişi Adları

Taş sözcüğünü birinci ya da ikinci sözcük olarak içeren 60 kişi adı belirlenmiştir. Bunlardan hepsi erkek adı olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte taş anlamına gelen kişi adları da tespit edilmiştir. Bu adlardan dokuzu erkek, ikisi kız, ikisi de hem erkek hem kız adıdır.

Taş sözcüğünü içeren ve taş anlamına gelen toplam 73 kişi adı bulunmaktadır. Bunlardan 69'u erkek, ikisi kız, ikisi de hem erkek hem kız adı olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda taş sözcüğünü içeren ya da taş anlamına gelen sözcüklerin kişi adı olarak genellikle erkeklere verildiği anlaşılmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2: Taş Sözcüğünü İçeren ve Taş Anlamına Gelen Kişi Adları

Taş Sözcüğünü İçeren Kişi Adları		Taş Anlamına Gelen Kişi Adları	
Ağırtaş (E)	İltaş (E)	Kayan (E/K)	Otuk (E)
Aktaş (E)	Karataş (E)	Balbal (E)	Zeynep (K)
Alataş (E)	Kocataş (E)	Hacer (K)	Say (E)
Altaş (E)	Kortaş (E)	Kaya (E)	Şuayp (E)
Altıntaş (E)	Köktaş (E)	Çakıl (E)	Yada (E/K)
Altuntaş (E)	Mengütaş (E)	Çakmur (E)	Merve (K)
Aritaş (E)	Oктаş (E)	Çığıl (E)	
Baltaş (E)	Öntaş (E)		
Baştaş (E)	Örtaş (E)		
Baytaş (E)	Öztaş (E)		
Bektaş (E)	Sarıtaş (E)		
Bengitaş (E)	Taşboğa (E)		
Biltaş (E)	Taşbudak (E)		
Boğataş (E)	Taşcan (E)		

Borataş (E)	Taşdemir (E)
Boztaş (E)	Taşdöven (E)
Cantaş (E)	Taşel (E)
Çelikleş (E)	Taşer (E)
Çetintaş (E)	Taşhan (E)
Demirtaş (E)	Taşkan (E)
Denktaş (E)	Taşkent (E)
Diktaş (E)	Taşkıran (E)
Dinçtaş (E)	Taştan (E)
Elitaş (E)	Taştekin (E)
Ertaş (E)	Temirtaş (E)
Esertaş (E)	Timurtaş (E)
Gediktaş (E)	Toktaş (E)
Göktaş (E)	Tuğtaş (E)
Gültaş (E)	Ulutaş (E)
Işıқтаş (E)	Uztaş (E)

Kaynak: Türk Dil Kurumu, Kişi Adları Sözlüğü, 2015; www.tdk.gov.tr

2.1.3. Çakıl Sözcüğünü İçeren ve Çakıl Anlamına Gelen Kişi Adları

Çakıl sözcüğünü birinci ya da ikinci sözcük olarak içeren *iki* kişi adı belirlenmiştir. Her iki ad da erkek adı olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte çakıl anlamına gelen kişi adları da tespit edilmiştir. Bunlardan biri erkek, biri kız, biri de hem erkek hem kız adıdır.

Çakıl sözcüğünü içeren kişi adları ile çakıl anlamına gelen toplam *beş* kişi adı bulunmaktadır. Adlardan üçü erkek, biri kız, biri de hem erkek hem de kız adı olarak kullanılmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3: Çakıl Sözcüğünü İçeren ve Çakıl Anlamına Gelen Kişi Adları

Çakıl Sözcüğünü İçeren Kişi Adları		Çakıl Anlamına Gelen Kişi Adları	
Akçakıl (E)	Çakıl (E)	Çağıl (E/K) Merve (K)	Çığıl (E)

Kaynak: Türk Dil Kurumu, Kişi Adları Sözlüğü, 2015; www.tdk.gov.tr

2.1.4. Kum/Kumsal Sözcüklerinden Birini İçeren ve Kum/Kumsal Anlamına Gelen Kişi Adları

Kum/kumsal anlamına gelen *beş* kişi adı tespit edilmiştir. Adlardan ikisi erkek, ikisi kız, biri ise hem erkek hem kız adıdır. Kişi Adları Sözlüğü'nde kum/kumsal sözcüklerinden birini içeren kişi adı yer almamaktadır (Tablo 4).

Tablo 4: Kum/Kumsal Sözcüklerinden Birini İçeren ve Kum/Kumsal Anlamına Gelen Kişi Adları

Kum/Kumsal Birini İçeren Kişi Adları	Sözcüklerinden	Kum/Kumsal Anlamına Gelen Kişi Adları
-		Azra (K) Barkan (K) Çaykara (E)
		Çaylan (E/K) Dalyan (E)

Kaynak: Türk Dil Kurumu, Kişi Adları Sözlüğü, 2015; www.tdk.gov.tr

2.1.5. Mineral Türü Süs Taşlarının Kişi Adı Olarak Kullanımı

Mineraller fiziksel ve kimyasal olaylar sonucu doğal yoldan oluşmuş, basit veya karmaşık bileşimdeki, inorganik katı bileşiklerdir (Hoşgören, 1987: 36). Mineral türü süs taşları, kıymetli ve yarı kıymetli taşların büyük çoğunluğunu oluşturur ve değer açısından en önemlilerini içerir. Bunlar bağlı buldukları minerolojik-kimyasal gruplara dayandırılarak kendi aralarında sınıflandırılır. Mineral türü süs taşları; elmas, zümrüt, yakut, safir gibi kıymetli taşların yanı sıra feldispat, silika, beril, krizoberil, turmalin, spinel, piroksen-amfibol gruplarına dahil olan tüm mineral esaslı taşları da kapsamaktadır. Ayrıca herhangi bir gruba dahil olmayan peridot, tanzanit, topaz ve zirkon gibi kristaller de mineral türü süs taşı sayılmaktadır. Taş türü süs taşları ise kayaç tanımına giren veya birden fazla mineral içerenlerin grubudur. Lapis lazuli, sodalit ve aventurin bu grubun en önemli örnekleridir. Taş ve mineral dışı süs taşları ise organik kökenli olup inci, kehribar ve mercan çeşitlerini içerir (Temur, 2011: 10), (Tablo 5).

Tablo 5: *Süs Taşlarının ve Süs Taşı Anlamına Gelen Sözcüklerin Kişi Adı Olarak Kullanımı*

Süs Taşlarının Kişi Adı Olarak Kullanımı	Süs Taşı Anlamına Gelen Sözcüklerin Kişi Adı Olarak Kullanımı	
Akkaş (E)	Topaz (K)	Cevahir (E/K)
Elmas (K)	Yada (E/K)	Gevher (K)
Feruze (K)	Yakut (E/K)	Zeynep (K)
Firuze (K)	Yeşim (K)	Cevher (E/K)
Piruze (K)	Zebercet (K)	
Pırlanta (K)	Zümrüt (K)	
Safir (K)		

Kaynak: Türk Dil Kurumu, Kişi Adları Sözlüğü, 2015; www.tdk.gov.tr

Süs taşlarının kişi adı olarak kullanıldığı 13 örnek tespit edilmiştir. Bunlardan biri erkek, 10'u kız, ikisi hem erkek hem kız adı olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte süs taşı anlamına gelen *dört* kişi adı tespit edilmiştir. Adlardan ikisi kız, ikisi de hem erkek hem kız adı olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda kişilere ad vermede süs taşlarının özellikle kızlar için tercih edildiği görülmektedir.

2.2. Morfolojik Unsurlar ile İlgili Kişi Adları

2.2.1. Alçak Şekiller

2.2.1.1. Vadi Sözcüğünü İçeren ve Vadi Anlamına Gelen Kişi Adları

Vadi anlamına gelen *bir* erkek adı tespit edilmiştir. Vadi sözcüğünü birinci ya da ikinci sözcük olarak içeren kişi adına ise rastlanmamıştır (Tablo 6).

Tablo 6: *Vadi Sözcüğünü İçeren ve Vadi Anlamına Gelen Kişi Adları*

Vadi Sözcüğünü İçeren Kişi Adları	Vadi Anlamına Gelen Kişi Adları
-	Koyak (E)

Kaynak: Türk Dil Kurumu, Kişi Adları Sözlüğü, 2015; www.tdk.gov.tr

2.2.1.2. Ova Sözcüğünü İçeren ve Ova Anlamına Gelen Kişi Adları

Ova anlamına gelen *altı* kişi adı tespit edilmiştir. Bunlardan üçü erkek, biri kız, ikisi de hem erkek hem kız adıdır. Ova sözcüğünü birinci ya da ikinci sözcük olarak içeren kişi adına ise rastlanmamıştır (Tablo 7).

Tablo 7: *Ova Sözcüğünü İçeren ve Ova Anlamına Gelen Kişi Adları*

Ova Sözcüğünü İçeren Kişi Adları	Ova Anlamına Gelen Kişi Adları
-	Bozkır (E) Sahra (K) Feza (E/K) Üz (E) Ören (E/K) Yaban (E)

Kaynak: Türk Dil Kurumu, Kişi Adları Sözlüğü, 2015; www.tdk.gov.tr

2.2.1.3. Mağara Sözcüğünü İçeren ve Mağara Anlamına Gelen Kişi Adları

Mağara anlamına gelen *üç* kişi adı tespit edilmiştir. Adlardan üçü de erkek adıdır. Kişi Adları Sözlüğü'nde mağara sözcüğünü içeren kişi adı yer almamaktadır. Bu bağlamda mağara anlamına gelen sözcüklerin kişi adı olarak sadece erkeklere verildiği görülmektedir (Tablo 8).

Tablo 8: *Mağara Sözcüğünü İçeren ve Mağara Anlamına Gelen Kişi Adları*

Mağara Sözcüğünü İçeren Kişi Adları	Mağara Anlamına Gelen Kişi Adları
-	Kepez (E) Tapınç (E) Üngür (E)

Kaynak: Türk Dil Kurumu, Kişi Adları Sözlüğü, 2015; www.tdk.gov.tr

2.2.2. Yüksek Şekiller

2.2.2.1. Tepe Sözcüğünü İçeren ve Tepe Anlamına Gelen Kişi Adları

Tepe sözcüğünü birinci ya da ikinci sözcük olarak içeren *dört* kişi adı belirlenmiştir. Bunlardan hepsi erkek adıdır. Bununla birlikte tepe sözcüğünü içermeden tepe anlamına gelen *10* kişi adı tespit edilmiştir. Adlardan sekizi erkek, biri kız, biri hem erkek, hem kız adıdır.

Tepe sözcüğünü içeren ve tepe anlamına gelen toplam *14* kişi adı bulunmaktadır. Bunlardan *12*'si erkek, biri kız, biri de hem erkek hem kız adıdır. Bu bağlamda tepe ile ilgili sözcüklerin kişi adı olarak erkekler arasında daha yaygın olduğu görülmektedir (Tablo 9).

Tablo 9: *Tepe Sözcüğünü İçeren ve Tepe Anlamına Gelen Kişi Adları*

Tepe Sözcüğünü İçeren Kişi Adları	Tepe Anlamına Gelen Kişi Adları
Boztepe (E)	Algur (E) Gedik (E)
Tepedelen (E)	Uçuk (E) Şahika (K)
Tepel (E)	Eneç (E) Menaf (E)
Tepegöz (E)	Dikmen (E/K) Ortaç (E) Dora (E) Tin (E)

Kaynak: Türk Dil Kurumu, Kişi Adları Sözlüğü, 2015; www.tdk.gov.tr

2.2.2.2. Yamaç/Bayır Sözcüklerinden Birini İçeren ve Yamaç/Bayır Anlamına Gelen Kişi Adları

Yamaç/bayır sözcüklerinden birini birinci ya da ikinci sözcük olarak içeren *üç* erkek adı belirlenmiştir. Bununla birlikte yamaç/bayır adını içermeyen yamaç/bayır anlamına gelen *beş* erkek adı tespit edilmiştir.

Yamaç/bayır sözcüklerinden birini içeren ve yamaç/bayır anlamına gelen toplam *sekiz* kişi adı tespit edilmiştir. Adlardan hepsi erkekler için kullanılmaktadır. Bu bağlamda yamaç/bayır ile ilgili kişi adlarının kızlar için tercih edilmediği anlaşılmaktadır (Tablo 10).

Tablo 10: *Yamaç/Bayır Sözcüklerinden Birini İçeren ve Yamaç/Bayır Anlamına Gelen Kişi Adları*

Yamaç/Bayır Birini İçeren Kişi Adları	Sözcüklerinden	Yamaç/Bayır Anlamına Gelen Kişi Adları	
Yamaç (E)	Bayır (E)	Aklan (E)	Semir (E)
	Bayırhan (E)	Emeç (E)	Uçma (E)
		Kıran (E)	

Kaynak: Türk Dil Kurumu, Kişi Adları Sözlüğü, 2015; www.tdk.gov.tr

2.2.2.3. Yayla Sözcüğünü İçeren ve Yayla Anlamına Gelen Kişi Adları

Platolara, bilim dilinde yayla da denir. Beşeri anlamda yayla, hem bir geçici yerleşme yerini hem de onun çevresindeki ekonomik faaliyet alanını tanımlar.

Yayla sözcüğünü birinci ya da ikinci sözcük olarak içeren biri erkek, biri kız, biri de hem erkek hem kız adı olmak üzere *üç* kişi adı belirlenmiştir. Yayla anlamına gelen kişi adına ise rastlanmamıştır. Bu bağlamda yayla ile ilgili sözcüklerin kişi adı olarak verilmesinde erkek ve kızların eşit orana sahip olduğu görülmektedir (Tablo 11).

Tablo 11: *Yayla Sözcüğünü İçeren ve Yayla Anlamına Gelen Kişi Adları*

Yayla Sözcüğünü İçeren Kişi Adları	Yayla Anlamına Gelen Kişi Adları
Yayla (E/K)	Yaylak (E)
Yaylagül (K)	-

Kaynak: Türk Dil Kurumu, Kişi Adları Sözlüğü, 2015; www.tdk.gov.tr

2.2.2.4. Dağ Sözcüğünü İçeren ve Dağ Anlamına Gelen Kişi Adları

Dağ sözcüğünü birinci ya da ikinci sözcük olarak içeren 21'i erkek, ikisi kız, biri hem erkek hem kız adı olmak üzere toplam 24 kişi adı tespit edilmiştir. Bununla birlikte dağ sözcüğünü içermeyen dağ anlamına gelen altısı erkek ve biri kız adı olmak üzere *yedi* kişi adı tespit edilmiştir.

Dağ sözcüğünü içeren kişi adları ile dağ anlamına gelen toplam 31 kişi adı bulunmaktadır. Bu adlardan 27'si erkek, üçü kız, biri de hem erkek hem kız adıdır. Bu bağlamda dağ ile ilgili adlardan büyük bir kısmının erkek adı olduğu görülmektedir (Tablo 12).

Tablo 12: *Dağ Sözcüğünü İçeren ve Dağ Anlamına Gelen Kişi Adları*

Dağ Sözcüğünü İçeren Kişi Adları	Dağ Anlamına Gelen Kişi Adları		
Akdağ (E)	Nurdağ (E/K)	Akdora (E)	Rasiye (K)
Beydağ (E)	Okdağ (E)	Uçuk (E)	Semir (E)
Bozdağ (E)	Oldağ (E)	Volkan (E)	Tepel (E)
Dağ (E)	Özdağ (E)	Terek (E)	
Dağa (E)	Seldağ (K)		
Dağaşan (E)	Şendağ (K)		
Dağdelen (E)	Tağ (E)		
Dağhan (E)	Tağalp (E)		
Dağtekin (E)	Tağman (E)		
Erdağ (E)	Tekindağ (E)		
Esendağ (E)	Uludağ (E)		
Karadağ (E)	Yücedağ (E)		

Kaynak: Türk Dil Kurumu, Kişi Adları Sözlüğü, 2015; www.tdk.gov.tr

2.2.2.5. Dağ Sırtı Sözcüğünü İçeren ve Dağ Sırtı Anlamına Gelen Kişi Adları

Dağ sırtı anlamına gelen *üç* kişi adı tespit edilmiştir. Adlardan üçü de erkek adıdır. Ancak Kişi Adları Sözlüğü'nde sırt sözcüğünü içeren kişi adı yer almamaktadır. Bu bağlamda mağara anlamına gelen sözcüklerin kişi adı olarak sadece erkeklere verildiği görülmektedir (Tablo 13).

Tablo 13: *Dağ Sırtı Sözcüğünü İçeren ve Dağ Sırtı Anlamına Gelen Kişi Adları*

Sırt Sözcüğünü İçeren Kişi Adları	Dağ Sırtı Anlamına Gelen Kişi Adları	
-	Yura (E)	Belen (E)
	Sorkun (E)	

Kaynak: Türk Dil Kurumu, Kişi Adları Sözlüğü, 2015; www.tdk.gov.tr

2.2.2.6. Doruk Sözcüğünü İçeren ve Doruk Anlamına Gelen Kişi Adları

Doruk sözcüğünü birinci ya da ikinci sözcük olarak içeren *11* erkek adı belirlenmiştir. Bununla birlikte doruk sözcüğünü içermeyen doruk anlamına gelen sekiz erkek ve bir kız adı tespit edilmiştir.

Doruk sözcüğünü içeren ve doruk anlamına gelen toplam *20* kişi adı tespit edilmiştir. Adların *19*'u erkek ve biri de kız için kullanılmaktadır. Bu bağlamda doruk ile ilgili kişi adlarının kızlar için tercih edilmediği anlaşılmaktadır (Tablo 14).

Tablo 14: *Doruk Sözcüğünü İçeren ve Doruk Anlamına Gelen Kişi Adları*

Doruk Sözcüğünü İçeren Kişi Adları	Doruk Anlamına Gelen Kişi Adları
Doruktekin (E)	Akdoruk (E)
Doruktepe (E)	Cindoruk (E)
Doruktepe (E)	Doruk (E)
Dorukkan (E)	Tandoruk (E)
Dorukkurt (E)	Dorukkut (E)
Özdoruk (E)	

Kaynak: Türk Dil Kurumu, Kişi Adları Sözlüğü, 2015; www.tdk.gov.tr

2.2.2.7. Volkan Sözcüğünü İçeren ve Volkan Anlamına Gelen Kişi Adları

Volkan sözcüğünü birinci ya da ikinci sözcük olarak içeren *bir* erkek adı belirlenmiştir. Bununla birlikte volkan sözcüğünü içermeyen volkan anlamına gelen *bir* kişi adı tespit edilmiştir. Bu ad hem erkek hem kız (Bürkan) adıdır. Süphan ve Tendürek adları da aslında volkan anlamına gelen kişi adlarına örnektir. Ancak her ikisi de aynı zamanda özel adların kişi adı olarak kullanılmasına örnek teşkil ettiği için *özel adların kişi adı olarak kullanımı* başlığı altında değerlendirilmiştir.

Volkan sözcüğünü içeren ve volkan anlamına gelen toplam *iki* kişi adı tespit edilmiştir. Adlardan biri erkek, biri hem erkek hem de kızlar için kullanılmaktadır. Bu bağlamda volkan ile ilgili sözcüklerin kişi adı olarak verilmesinde erkekler öne çıkmaktadır (Tablo 15).

Tablo 15: *Volkan Sözcüğünü İçeren ve Volkan Anlamına Gelen Kişi Adları*

Volkan Sözcüğünü İçeren Kişi Adları	Volkan Anlamına Gelen Kişi Adları
Volkan (E)	Bürkan (E/K)

Kaynak: Türk Dil Kurumu, Kişi Adları Sözlüğü, 2015; www.tdk.gov.tr

2.2.2.8. Kıyı/Sahil Sözcüklerinden Birini İçeren ve Kıyı/Sahil Anlamına Gelen Kişi Adları

Kıyı/sahil sözcüklerinden birini birinci ya da ikinci sözcük olarak içeren *bir* kişi adı tespit edilmiştir. Bu adın hem erkek hem kız için kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte kıyı/sahil sözcüklerini içermeyen halde kıyı/sahil anlamına gelen *bir* kişi adı tespit edilmiştir. Bu adın da erkek adı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Kıyı/sahil sözcüklerinden birini içeren ya da kıyı/sahil anlamına gelen toplam *iki* kişi adı tespit edilmiştir. Bunlardan biri erkek, biri ise hem erkek hem kız adı olarak kullanılmaktadır (Tablo 16).

Tablo 16: *Kıyı/Sahil Sözcüklerinden Birini İçeren ve Kıyı/Sahil Anlamına Gelen Kişi Adları*

Kıyı/Sahil Sözcüklerinden Birini İçeren Kişi Adları	Kıyı/Sahil Anlamına Gelen Kişi Adları
Sahil (E/K)	Göcek (E)

Kaynak: Türk Dil Kurumu, Kişi Adları Sözlüğü, 2015; www.tdk.gov.tr

2.2.2.9. Körfez Sözcüğünü İçeren ve Körfez Anlamına Gelen Kişi Adları

Körfez anlamına gelen *iki* kişi adı tespit edilmiştir. Adlardan ikisi de erkek adıdır. Kişi Adları Sözlüğü'nde körfez sözcüğünü içeren kişi adı yer almamaktadır.

Bu bağlamda körfez anlamına gelen sözcüklerin kişi adı olarak sadece erkeklere verildiği, kızlar için tercih edilmediği görülmektedir (Tablo 17).

Tablo 17: *Körfez Sözcüğünü İçeren ve Körfez Anlamına Gelen Kişi Adları*

Körfez Sözcüğünü İçeren Kişi Adları	Körfez Anlamına Gelen Kişi Adları
-	Çağanak (E) Dil (E)

Kaynak: Türk Dil Kurumu, Kişi Adları Sözlüğü, 2015; www.tdk.gov.tr

2.3. Özel Adların Kişi Adı Olarak Kullanımı

Özel adların kişi adı olarak kullanıldığı 14 örnek tespit edilmiştir. Bunlardan 11'i erkek, ikisi kız, biri hem erkek hem kız adı olarak kullanılmaktadır.

Kişilere ad vermede dağ, çöl, tepe, mağara gibi yer şekillerine ait özel adların kişi adı verilmesinde esin kaynağı olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 18).

Tablo 18: *Özel Adların Kişi Adı Olarak Kullanımı*

Özel Adların Kişi Adı Olarak Kullanımı		
Altay (E)	Sahra (K)	Merve (K)
Arafat (E)	Sina (E)	Belen (E)
Erciyes (E)	Balkan (E)	
Ergenekon (E)		
Pamir (E/K)		
Tur (E)		
Süphan (E)		
Tendürek (E)		
Toros (E)		

Kaynak: Türk Dil Kurumu, Kişi Adları Sözlüğü, 2015; www.tdk.gov.tr

3. Çanakkale İli'nde 01.01.2005-31.12.2014 Döneminde Doğan Çocuklara Litolojik ve Morfolojik Unsurlardan Esinlenerek Verilen Kişi Adları ve Analizi

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nden temin edilen verilerden hareketle Çanakkale İli'nde ele alınan dönemde 24.588 erkek ve 23.282 kız çocuğuna ad verildiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda 24.588 erkek çocuğu için 6.480 farklı ad verilmiş ve bu farklı adların 5.217'si çift ad (ayrı yazım), 418'i çift ad (bitişik yazım), 34'ü üç ad ve 811'i tek addan oluşmaktadır. Toplam 23.282 kız çocuğu için ise 4.968 farklı ad verilmiştir. Bu adlardan 3.460'ı çift ad (ayrı yazım), 586'sı çift ad (bitişik yazım), 18'i üç ad ve 904'ü tek addan oluşmaktadır.

Tablo 19: Çanakkale İli'nde Litolojik Unsurlardan Esinlenen Erkek Adları ve Bunların Yıllara Göre Dağılımı

AD											Toplam
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Bektaş	1	-	-	-	1	-	1	-	1	-	4
Cevahir	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	2
Kaya	-	2	-	-	2	2	-	2	2	1	11
Kayaalp	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Kumsal	-	1	-	-	1	-	-	-	1	-	3
Şuayip	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Yakut	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık Genel Müdürlüğü

Çalışmada ele alınan dönemde, Çanakkale İli'nde litolojik unsurlardan esinlenerek verilen erkek adlarının yıllara göre dağılımı incelendiğinde (Tablo 19); en çok verilen ad olan Kaya'nın bu dönemde altı yıl tercih edilen bir ad olduğu, Bektaş'ın dört yıl ve Kumsal'ın üç yıl tercih edildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Çanakkale İli'nde morfolojik unsurlardan esinlenerek verilen erkek adları ve bunların yıllara göre dağılımı incelendiğinde (Tablo 20); en çok verilen ad olan Doruk'un bu dönem içerisinde her yıl tercih edildiği, Ada'nın 2014 yılı hariç her yıl, Volkan'ın her yıl, Dağhan'ın dört yıl, Dora'nın beş yıl, Dorukhan'ın dört yıl ve Sergen'in üç yıl tercih edildiği tespit edilmiştir. Çanakkale İli'nde morfolojik unsurlarla ilgili özel adlardan esinlenen erkek adları ve bunların yıllara göre dağılımına bakıldığında ise en çok verilen adlardan Altay'ın bu dönem içerisinde yedi yıl tercih edildiği, Ilgaz'ın beş yıl ve Sina'nın üç yıl tercih edildiği görülmektedir (Tablo 21).

Tablo 20: Çanakkale İli'nde Morfolojik Unsurlardan Esinlenen Erkek Adları ve Bunların Yıllara Göre Dağılımı

AD											Toplam
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Ada	2	5	5	1	4	3	4	4	3	-	31
Adahan	1	-	-	1	-	-	2	-	-	-	4
Adalı	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Aran	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Dağhan	1	-	-	-	4	-	-	-	2	3	10
Dağlar	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Dora	1	-	1	-	1	2	-	-	2	-	7
Doruk	2	2	7	12	40	49	26	22	20	39	219
Dorukhan	-	-	-	1	2	-	-	-	1	1	5
Duruk	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Sergen	2	2	-	-	-	-	-	1	-	-	5
Volkan	3	2	1	3	1	1	2	3	1	1	18

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık Genel Müdürlüğü

Tablo 21: Çanakkale İli'nde Morfolojik Unsurlarla İlgili Özel Adlardan Esinlenen Erkek Adları ve Bunların Yıllara Göre Dağılımı

AD											Toplam
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Altay	1	-	-	-	2	8	2	1	1	2	17
Balkan	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Everest	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
İlgaz	-	1	-	-	2	2	-	-	2	1	8
Sina	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	3

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık Genel Müdürlüğü

İncelenen dönemde Çanakkale İli'nde doğan kız çocuklarına litolojik ve morfolojik unsurlardan esinlenerek verilen adların yıllara göre dağılımı incelendiğinde (Tablo 22); en çok verilen adlardan Azra'nın bu dönemde her yıl tercih edilen bir ad olduğu, Hacer'in 2012 yılı hariç her yıl tercih edildiği, Kumsal ve Elmas'ın yedi yıl, Yeşim'in altı yıl tercih edildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Çanakkale İli'nde morfolojik unsurlardan esinlenerek verilen kız adları ve bunların yıllara göre dağılımı incelendiğinde (Tablo 23); en çok verilen adlardan Ada'nın bu dönemde her yıl tercih edildiği, Dora ve Şahika adlarının ise sadece birer yıl tercih edildiği tespit edilmiştir. Buradan hareketle kız adlarının verilmesinde morfolojik unsurlardan fazla esinlenilmediği anlaşılmaktadır. Çanakkale İli'nde morfolojik unsurlarla ilgili özel adlardan esinlenen kız adları ve bunların yıllara göre dağılımına bakıldığında ise (Tablo 24); en çok verilen adların Merve, Hira ve Sahra olduğu ve bu adların bu dönemde her yıl tercih edildiği, İda adının ise yedi yıl tercih edildiği anlaşılmaktadır. İda adı, bir kısmı Çanakkale İli sınırları içerisinde yer alan Kazdağı'na ait mitolojiden gelmektedir.

Tablo 22: Çanakkale İli'nde Litolojik Unsurlardan Esinlenen Kız Adları ve Bunların Yıllara Göre Dağılımı

AD											Toplam
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Azra	16	14	21	26	21	21	48	53	40	47	307
Cevahir	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Çakıl	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Elmas	-	-	1	1	-	2	2	4	1	1	12
Feruze	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Hacer	1	3	2	3	5	1	4	-	3	2	24
Kumsal	1	1	-	1	-	1	-	4	4	4	16
Lâl	-	-	-	2	-	2	1	-	-	-	5
Yeşim	2	3	-	2	2	2	-	2	-	-	13
Zeynep	81	70	95	109	101	128	131	145	141	184	1185

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık Genel Müdürlüğü

Tablo 23: Çanakkale İli'nde Morfolojik Unsurlardan Esinlenen Kız Adları ve Bunların Yıllara Göre Dağılımı

AD											Toplam
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Ada	6	4	9	11	12	20	23	33	28	60	206
Dora	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Şahika	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık Genel Müdürlüğü

Tablo 24: Çanakkale İli'nde Morfolojik Unsurlarla İlgili Özel Adlardan Esinlenen Kız Adları ve Bunların Yıllara Göre Dağılımı

AD											Toplam
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Hira	5	5	4	7	8	10	10	15	24	49	137
Ilgaz	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
İda	2	-	1	1	-	3	-	1	2	1	11
Merve	15	23	29	23	16	16	22	11	15	16	186
Sahra	6	7	5	5	5	3	3	8	5	14	61
Sina	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık Genel Müdürlüğü

Çanakkale İli'nde 01.01.2005-31.12.2014 tarihleri arasında doğan kız çocuklarına litolojik ve morfolojik unsurlardan esinlenerek verilen adların kullanım sıklıkları incelendiğinde:

Kız adlarından Zeynep'in 1.185 kullanım ile birinci, Azra'nın 307 kullanım ile ikinci, Ada'nın 206 kullanım ile üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte ilk üçü sırasıyla Merve (186 kez), Hira (138 kez), Sahra (61 kez), Hacer (24 kez), Kumsal (16 kez), Yeşim (13 kez), Elmas (12 kez), İda (11 kez), Mercan (9 kez), Lâl (beş kez), Ilgaz (üç kez) izlemektedir. Cevahir, Çakıl, Dora, Feruze, Sina, Şahika (bire kez) en az tercih edilen adlar olmuştur.

Çanakkale İli'nde aynı dönemde doğan erkek çocuklarına litolojik ve morfolojik unsurlardan esinlenerek verilen adların kullanım sıklıkları incelendiğinde ise:

Erkek adlarından Doruk'un 219 kullanım ile birinci, Ada'nın 31 kullanım ile ikinci, Volkan'ın 18 kullanım ile üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte ilk üçü sırasıyla Altay (17 kez), Kaya (11 kez), Dağhan (10 kez), Ilgaz (sekiz kez), Dora (yedi kez), Dorukhan ve Sergen (beşer kez), Adahan ve Bektaş (dörder kez), Kumsal ve Sina (üçer kez), Cevahir (iki kez) izlemektedir. Adalı, Aran, Balkan, Dağlar, Duruk, Everest, Kayaalp, Şuayip, Yakut (bire kez) en az tercih edilen adlar olmuştur.

Cinsiyet ayrımına gidilmeden yapılan değerlendirmeye bakıldığında Zeynep'in 1.185 kullanım ile birinci, Azra'nın 307 kullanım ile ikinci, Ada'nın 237 kullanım ile üçüncü sırada yer aldığı anlaşılmaktadır. Cevahir (üç kez), Adalı, Aran, Balkan, Çakıl, Dağlar, Duruk, Everest, Feruze, Kayaalp, Şahika, Şuayip ve Yakut (bire kez) ise en az tercih edilen adlar olmuştur.

Tablo 25: Çanakkale İli'nde Litolojik ve Morfolojik Unsurlardan Esinlenen Erkek ve Kız Adları ve Bunların Yıllara Göre Kullanım Sıklıkları

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Toplam
Ada (E/K)	8	9	14	12	16	23	27	37	31	60	237
Adahan (E)	1	-	-	1	-	-	2	-	-	-	4
Adalı (E)	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Altay (E)	1	-	-	-	2	8	2	1	1	2	17
Aran (E)	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Azra (K)	16	14	21	26	21	21	48	53	40	47	307
Balkan (E)	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Bektaş (E)	1	-	-	-	1	-	1	-	1	-	4
Cevahir (E/K)	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	3
Çakıl (K)	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Dağhan (E)	1	-	-	-	4	-	-	-	2	3	10
Dağlar (E)	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Dora (E/K)	1	-	1	-	1	2	1	-	2	-	8
Doruk (E)	2	2	7	12	40	49	26	22	20	39	219
Dorukhan (E)	-	-	-	1	2	-	-	-	1	1	5
Duruk (E)	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Elmas (K)	-	-	1	1	-	2	2	4	1	1	12
Everest (E)	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Feruze (K)	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Hacer (K)	1	3	2	3	5	1	4	-	3	2	24
Hira (K)	5	5	4	7	8	10	10	15	24	49	137
Ilgaz (E/K)	3	1	-	-	2	2	-	-	2	1	11
İda (K)	2	-	1	1	-	3	-	1	2	1	11
Kaya (E)	-	2	-	-	2	2	-	2	2	1	11
Kayaalp (E)	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Kumsal (E/K)	1	2	-	1	1	1	-	4	5	4	19
Lâl (K)	-	-	-	2	-	2	1	-	-	-	5
Merve (K)	15	23	29	23	16	16	22	11	15	16	186
Sahra (K)	6	7	5	5	5	3	3	8	5	14	61
Sergen (E)	2	2	-	-	-	-	-	1	-	-	5
Sina (E/K)	-	-	-	-	-	1	1	-	-	2	4
Şahika (K)	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Şuayip (E)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Volkan (E)	3	2	1	3	1	1	2	3	1	1	18
Yakut (E)	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Yeşim (K)	2	3	-	2	2	2	-	2	-	-	13
Zeynep (K)	81	70	95	109	101	128	131	145	141	184	1.185

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık Genel Müdürlüğü

4. Sonuç

Türklerde çocuklara ad vermeye kaynaklık eden unsurlar arasında coğrafi yeryüzü unsurlarının önemli bir yeri bulunmaktadır. Kişi adlarına esin kaynağı olan coğrafi unsurlar arasında litolojik ve morfolojik unsurlar önemli bir yere sahiptir. Çünkü litolojik ve morfolojik unsurlar beşeri yaşamı doğrudan etkileyen coğrafik unsurlar olarak ad verme geleneğinde yer almışlardır.

Kişi Adları Sözlüğü incelendiğinde coğrafi unsurlar arasında yer alan litolojik ve morfolojik unsurlardan esinlenen kişi adlarının daha ziyade erkeklere verildiği görülmektedir. Ancak litolojik unsurlardan biri olan süs taşlarının kızlara ad vermede esin kaynağı olduğu anlaşılmaktadır.

Ancak Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nden elde edilen verilerden hareketle; 01.01.2005-31.12.2014 tarihleri arasında doğan, nüfus kütüklerinde doğum yeri Çanakkale İli yazan kişilere verilen adlar incelendiğinde sözü edilen litolojik ve morfolojik unsurların en çok tercih edilen ilk 100 ad içinde daha çok kız adı olarak yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu adlar; Zeynep (ikinci sırada), Azra (dokuzuncu sırada), Merve (21. sırada), Asya (43. sırada), Ada (52. sırada)'dır. En çok tercih edilen ilk 100 ad arasında yer alan tek erkek adı ise 32. sırada yer alan Doruk'tur.

Çanakkale İli'nde ele alınan dönemde doğan erkek çocuklarına *litolojik* unsurlardan esinlenerek verilen adların yıllara göre dağılımı incelendiğinde en çok verilen ad olan Kaya'nın bu dönem içinde altı yıl, Bektaş'ın dört yıl ve Kumsal'ın üç yıl tercih edildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Çanakkale İli'nde *morfolojik* unsurlardan esinlenerek verilen erkek adları ve bunların yıllara göre dağılımı incelendiğinde; en çok verilen ad olan Doruk'un bu dönem içerisinde her yıl tercih edildiği, Ada'nın 2014 yılı hariç her yıl, Volkan'ın her yıl, Dağhan'ın dört yıl, Dora'nın beş yıl, Dorukhan'ın dört yıl ve Sergen'in üç yıl tercih edildiği tespit edilmiştir. Çanakkale İli'nde *morfolojik unsurlarla ilgili özel adlardan* esinlenen erkek adları ve bunların yıllara göre dağılımına bakıldığında en çok verilen adlardan Altay'ın bu dönem içerisinde yedi yıl tercih edildiği, Ilgaz'ın beş yıl, Sina'nın üç yıl ve Aral'ın iki yıl tercih edildiği görülmektedir.

Çanakkale İli'nde incelenen dönemde doğan kız çocuklarına *litolojik* unsurlardan esinlenerek verilen adlar ve bunların yıllara göre dağılımına bakıldığında; en çok verilen adlardan Azra'nın bu dönemde her yıl tercih edilen bir ad olduğu, Hacer'in 2012 yılı hariç her yıl tercih edildiği, Kumsal'ın yedi yıl, Yeşim'in altı yıl ve Elmas'ın yedi yıl tercih edildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Çanakkale İli'nde *morfolojik* unsurlardan esinlenerek verilen kız adları ve bunların yıllara göre dağılımı incelendiğinde; en çok verilen adlardan Ada'nın bu dönemde her yıl tercih edildiği, Dora ve Şahika adlarının ise sadece birer yıl tercih edildiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla kız adları verilirken morfolojik unsurlardan çok fazla esinlenilmediği anlaşılmaktadır. Çanakkale İli'nde *morfolojik unsurlarla ilgili özel adlardan* esinlenen kız adları ve bunların yıllara göre dağılımına bakıldığında (Tablo 17) en çok verilen adlardan Merve, Hira, Asya ve Sahra'nın bu dönemde her yıl tercih edildiği, İda adının ise yedi yıl tercih edildiği anlaşılmaktadır.

Çanakkale İli'nde 01.01.2005-31.12.2014 tarihleri arasında doğan çocuklara litolojik ve morfolojik unsurlardan esinlenerek verilen kız adlarının kullanım sıklıkları incelendiğinde; kız adlarından Zeynep'in 1.185 kullanım ile birinci, Azra'nın 307 kullanım ile ikinci, Ada'nın 206 kullanım ile üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir.

Çanakkale İli'nde aynı dönemde doğan çocuklara litolojik ve morfolojik unsurlardan esinlenerek verilen erkek adlarının kullanım sıklıkları incelendiğinde ise; erkek adlarından Doruk'un 219 kullanım ile birinci, Ada'nın 31 kullanım ile ikinci, Volkan'ın 18 kullanım ile üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir.

Ada, Adalı, Dağlar, Everest, Hira, İda, Kumsal ve Lâl adları Kişi Adları Sözlüğü'nde yer almamasına karşın Çanakkale İli'nde doğan çocuklara kişi adı olarak verilmiştir. Bu durum, aile büyüklerinin litolojik ve morfolojik unsurlara ilişkin kültürlerinin ve bakış açılarının bir

yansımasıdır. Ancak Çanakkale İli morfolojisinin ad vermede esin kaynağı olduğu morfolojik unsurlar ise İda Dağı (Kazdağı) ve bu İl'e ait adalardan kaynaklanan esinlenmelerdir.

Böylece coğrafi unsurlardan litolojik ve morfolojik unsurların Türk ad verme geleneğinde önde gelen esin kaynaklarından biri olduğu anlaşılmaktadır.

Bir adın anlamı, onu taşıyan insanın kişiliğini, gelecekteki başarısını ve toplum içerisindeki yerini belirler. Bu bağlamda bebeklere ad koyarken konulacak adın anlamı, anne ve baba tarafından mutlaka iyi araştırılmalıdır.

Kaynakça

- Aksan, D. (2000). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları No: 439.
- Aydın, A. (2009). Ağrı Civarında Kişi Adları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (13) 1, 227-236.
- Bayraktar, N. (2004). *Dil Bilimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bayraktar, N. (2014). Türkçede Kişi Adlarında Renk Adları. *ACTA TURCICA, Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 1-1, 1-15.
- Boz, E. (2004). Türkiye Türkçesinde Kişi Adı Olarak Meyve Adları. *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, 1-14.
- Calp, M. (2014). Kişi Adları Üzerine Dilbilimsel Bir Çalışma (Ağrı İli Örneği). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 52, 27-49.
- Doğanay, H. (2002). *Coğrafyaya Giriş 1: Genel ve Fiziki Coğrafya (7. Baskı)*. Erzurum: Aktif Yayınları.
- Gülensoy, T. (1991). Türk Kişi Adlarının Dil ve Tarih Açısından Önemi. *Türk Dili*, Sayı: 565, 3-8.
- Hoşgören, M. Y. (1987). *Jeomorfolojinin Ana Çizgileri I*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları No: 3132.
- Kalkandelen, H. (2008). Türkçemizde Kullanılan Kişi Adları. *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 2. 57-76.
- Karahan, L.(2009). Türkçede Dinî Anlamlı Bazı Kişi Adlarını Ekle Değiştirme Geleneği. *Dil Araştırmaları*, Sayı: 4, 17-24.
- Sakaoğlu, S. (2001). *Türk Ad Bilimi I Giriş*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 780.
- Temur, Y. (2011). Süs Taşları. *SDUGEO E-Dergi*, Yıl: 2, Sayı: 1, 9-21.
- Uca, A. (2004). Türk Toplumunda Ad Verme Geleneği. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 23, 145-150.
- Uysal, B. (2012). Alevi İnanç Sisteminde Adlar ve Dil-Kimlik Sistemi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 62, 237-248.
- Yılmaz, Y. ve Konyar, B. (2014). Kırklareli'nde 2013 Yılında Doğan Çocuklara Verilen Adların Özellikleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 1-19.
- Zengin, D. (2014). *Türk Toplumunda Adlar ve Soyadları Sosyo-Kültürel ve Dilbilimsel Bir Yaklaşım*. Ankara: Kurmay Basım Yayın Dağıtım.
- www.tdk.gov.tr (Erişim Tarihi:15.01.2015)